
Politik Psikoloji Dergisi

The Journal of Political Psychology

Kitap Değerlendirmesi

Book Review

Kitap Değerlendirmesi

Deniz Hamamları

Yasin Taşkın, Libra Kitapçılık ve Yayıncılık, 2023, 215 ss.

Mine Meydancı¹

Mekân, yalnızca fiziksel bir alan değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin üretildiği ve yeniden biçimlendirildiği bir yapıdır. Henri Lefebvre'e göre, mekân, ekonomik, politik ve kültürel dinamiklerle sürekli olarak üretilen bir süreçtir. Lefebvre'nin "mekânın üretimi" kavramı, mekânı toplumsal ilişkilerin hem ürünü hem de üreticisi olarak görür; bu da mekânın nötr ya da sabit bir olgu olmadığını ortaya koyar (Lefebvre, 1991). Kent mekânında insan davranışları ve kültür, karşılıklı bir etkileşim içindedir. Örneğin, kentsel mekânın düzenlenmesi, bireylerin günlük yaşam pratiklerini, sosyal etkileşimlerini ve hatta kimliklerini şekillendirirken, bu bireysel ve toplumsal pratikler de kentsel mekânı yeniden tanımlar. Kent kültürü, bu bağlamda mekânın sembolik ve işlevsel boyutlarını bir araya getirerek, kimliklerin, aidiyetlerin ve toplumsal ilişkilerin inşa edildiği bir alan haline gelir. Özellikle modern kentlerde, kamusal alanlar bireylerin hem özgürleşmesini hem de

¹ Doktora Öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, minemeydanci@gmail.com, ORCID: 0009-0002-9003-0440. Doi: 10.5281/zenodo.14767725.

Geliş Tarihi: 17 Ekim 2024
Received: 17 October 2024

Kabul Tarihi: 10 Aralık 2024
Accepted: 10 December 2024

Bu makaleye atf için/ *To cite this article:* Meydancı., M.. (2024). Kitap Değerlendirmesi. Deniz Hamamları. Yasin Taşkın. *Politik Psikoloji Dergisi*, 4(2), 97-101.

sınırlandırılmasını mümkün kılar; dolayısıyla mekân, bir iktidar ve direniş alanı olarak da işlev görür (Harvey, 1989). 18.yüzyılın sonu ve 19. yüzyıl, Sanayi Devrimi'nin etkisiyle toplumsal yapının ve ihtiyaçların hızla değiştiği bir dönemdir. Bu dönemde toplumda eğitim, sağlık ve sosyal refah alanlarında reform talepleri artmış; ulusal devletlerin, bireylerin ihtiyaçlarına daha fazla odaklanan politikalar geliştirmesi gerekliliği doğmuştur (Tilly, 1992). Deniz hamamlarının, insanların sosyalleşme arayışlarına yanıt veren ve kent yaşamına hızlıca adapte olan eğlenceli, şifa verici ve farklı insanlarla tanışma fırsatı sunan mekanlar olarak benimsenmesi, dönemin kent kültüründe önemli bir yer edinmelerine neden olmuştur. Dört tarafı kapalı, direkler üzerine kurulu ahşap yapılar olan deniz hamamları, ilk başta temizlik amacıyla kullanılmalarına rağmen, zamanla adını hamamdan alarak büyük bir kentsel olguya dönüşmüştür. İstanbul, İzmir ve Çanakkale gibi dönemin önemli metropollerinde modernleşme, sosyalleşme ve özgürleşme çabalarının bir yansıması olarak hızla çoğalan bu yapılar, yalnızca Osmanlı kentlerinde değil, Avrupa'da da tanınır hale gelmiştir. Deniz hamamlarının bu dönüşümü, kent teorisi, kent sosyolojisi ve kent tarihi açısından önemli bir inceleme alanı sunmaktadır. Bu bağlamda, arşiv kaynakları, Evliya Çelebi'nin Seyahatname'si ve diğer yazılı-görsel materyallerle yapılan çalışmalar, bu mekanların sosyal ve kültürel etkilerini anlamada büyük bir katkı sağlamaktadır. Yasin Taşkın, bu alanda gerçekleştirdiği araştırmalarla okuyuculara kent kültürü ve tarihi üzerine yeni bir perspektif kazandırmayı hedeflemektedir. Eseri, bu konuda bilimsel bir kaynak olmasının yanı sıra, okuyuculara derinlemesine bir değerlendirme imkânı da sunmaktadır.

Dört bölümden oluşan eserin ilk bölümü, deniz hamamlarının fiziki ve idari özelliklerine odaklanarak kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Bu bölümde, kent tarihi ile ilgili kavramsal çerçeve ve tanımlar yer almakta; deniz hamamlarının en sık bulunduğu sahil bölgelerine dikkat çekilmektedir. İdari süreçler ve düzenlemeler ayrıntılı bir şekilde ele alınmış, dönemin yönetim şeması açık bir biçimde tasvir edilmiştir. Osmanlı döneminde belediye işlevi gören Şehremaneti'nin, deniz hamamlarının gelişimi ve yaygınlaşması üzerindeki etkisi de bu bölümde vurgulanmıştır. Şehremaneti'nin, deniz hamamlarının sayılarını artırma ve bu yapıları düzenleme konularındaki katkıları detaylandırılmıştır. Ayrıca, deniz hamamlarının kaç farklı türe ayrıldığı, bu sınıflandırmayı belirleyen sosyal statü ve cinsiyet gibi faktörler ile farklı dönemlerde kullanımda olan toplam deniz hamamı sayıları da titizlikle aktarılmıştır. Bu bilgiler, dönemin kent yaşamındaki deniz hamamlarının toplumsal ve kültürel önemini daha iyi anlamayı mümkün kılmaktadır.

Eserin ikinci bölümü, Osmanlı coğrafyasının çeşitli yerlerinde inşa edilen deniz hamamlarına dair kapsamlı bir bakış sunmaktadır. Deniz hamamlarının yalnızca büyük kentlerle sınırlı kalmayıp, sahil şeridi olan tüm Osmanlı kentlerinde ve adalarda yaygınlaştığı bu bölümde açıkça görülmektedir. Toplumun tutum ve inançları üzerine yapılan değerlendirmeler, mahalle baskısı ve dini inançların bireylerin tutumlarını şekillendirdiğini ve bunların kişisel değerler ile dünya görüşlerine yansıdığını ortaya koymaktadır. Denizin İslam dini açısından taşıdığı özel anlam ve bu bağlamda Müslüman toplumlar için deniz hamamlarının neden ayrı bir öneme sahip olduğu da dikkatle ele alınmıştır. Cinsiyet faktörünün, deniz hamamlarının tasarımı ve konumlandırılmasındaki belirleyici etkisi, tarihi belgelerle desteklenerek somut bir şekilde açıklanmıştır. Bunun yanı sıra, deniz hamamlarının sağlık açısından topluma sunduğu faydalar ve bu yapıların sağlık alanındaki çalışmalara olan katkıları da detaylandırılmıştır. Bölüm, aynı zamanda farklı coğrafyalardaki deniz hamamlarının topluma entegrasyon süreçlerini incelemiş, bu yapıların dünya genelindeki fiziksel benzerlikleri ve farklılıkları karşılaştırmalı bir yaklaşımla ele almıştır. Bu analiz, deniz hamamlarının yalnızca Osmanlı toplumu için değil, diğer kültürler için de önemli bir sosyal ve fiziksel mekân olarak kabul edildiğini göstermektedir.

Üçüncü bölüm, deniz hamamlarının mekânsal özelliklerini farklı açılardan inceleyerek, bu yapıların zaman içinde nasıl evrildiğini ve farklı coğrafyalarda nasıl farklılıklar gösterdiğini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Bölümde, deniz hamamlarının fiziki yapısındaki çeşitliliğin, insanların yaşam standartları ve maddi olanaklarıyla doğrudan ilişkilendirildiği vurgulanmaktadır. Bu bağlamda, dönem insanların deneyimleri ve yapılan araştırmalar ışığında, hangi tür deniz hamamlarının daha çok tercih edildiği ve bu tercihlerdeki sosyo-ekonomik faktörlerin rolü açıkça gösterilmektedir. Yerel ve küresel ölçekteki deniz hamamlarının kuruluş amaçları, işleyiş biçimleri, geçirdiği değişim süreçleri ve aralarındaki benzerlik ve farklılıklar detaylandırılmıştır. Ayrıca, deniz hamamlarının tarihsel yayılımı ve en eski örneklerine dair bilgiler verilmiş, bu yapının kültürel ve toplumsal açıdan önemine dikkat çekilmiştir. Bölümde, deniz hamamlarının edebi eserlere konu olduğu ve çeşitli yazarların eserlerinde sıkça adlarının geçtiği de belirtilmiştir. Özellikle Osmanlı toplumunda deniz hamamları, sosyal yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak farklı şekilde algılanmış ve kullanılmıştır. Bu bağlamda, deniz hamamlarının sosyal statü, özgürlük ve bireysel rahatlama unsurlarını simgelemesi, toplumda farklı katmanlar arasında çeşitli algılar oluşturmuştur. Örneğin, elit kesim için deniz hamamları, sosyal bir buluşma noktası ve rahatlama alanı olarak değer taşıırken, alt sınıflar için bu mekanlar temizlik ve sağlık amaçlı kullanılmıştır. Farklı dini

inançlara sahip insanların deniz hamamlarına bakış açıları da bu bölümde ele alınmış; İslam toplumunda denizin ve deniz hamamlarının dini anlamı ve bu yapıları yaşam biçimlerine nasıl entegre ettikleri incelenmiştir. Bunun yanı sıra, deniz hamamlarının güzel sanatlar alanındaki etkisi de vurgulanmıştır. Sanatçılar, deniz hamamlarını eserlerinde ilham kaynağı olarak kullanmış ve bu yapılar, görsel sanatlar alanında da önemli bir yer edinmiştir. Özellikle Osmanlı döneminin sanatsal anlayışını yansıtan resimlerde, deniz hamamlarının detayları ve atmosferi dikkatlice işlenmiştir. Bu da deniz hamamlarının yalnızca fiziki birer yapı değil, aynı zamanda kültürel ve estetik açıdan da topluma katkı sağladığını göstermektedir.

Kitabın son bölümünde, deniz hamamlarından plajlara geçiş süreci ele alınmıştır. Yazar, bu dönüşüm sürecine dair kavramsal bir çerçeve sunarak, kent sosyolojisi perspektifinden deniz hamamları ile plajlar arasındaki farkları incelemiştir. Birinci Dünya Savaşı ile birlikte, ülke topraklarına giren yabancı etkiler, toplumların yaşam tarzlarını derinden değiştirmiş ve özellikle deniz kültürü üzerinde köklü bir dönüşüm süreci başlatmıştır. Bu süreç, toplumların deniz hamamlarından plajlara geçişini kaçınılmaz kılmıştır. Deniz hamamlarının şifa ve eğlence işlevlerinin zamanla plajların daha geniş kitleler tarafından eğlence amaçlı kullanılmasının önünü açtığı vurgulanmaktadır. Bu dönüşümde, deniz hamamlarının sosyal sınıflara göre düzenlenmiş kurallarının ihlali ve kullanım amacının sadece eğlenceye indirgenmesi, mekânın sosyal prestijini yitirmesine yol açmıştır. Sonuç olarak, sahillerde toplumun her kesiminden bireylerin statü farkı gözetmeksizin faydalandığı plajlar ortaya çıkmıştır. Bu değişim, sadece fiziksel mekânlar açısından değil, toplumsal yapı ve bireylerin bu mekânlarla kurduğu ilişki açısından da önemli bir dönüşümü simgelemektedir. Plajların, deniz hamamlarının yerini alması, toplumsal eşitsizliklerin ortadan kalkmasıyla birlikte halkın eğlence anlayışında daha demokratik bir yaklaşımı benimsemesini sağlamıştır. Bu bölüm, plajların kültürel ve sosyal bir yapı olarak nasıl şekillendiğini ve toplumsal yaşamdaki rolünü derinlemesine tartışarak, deniz hamamlarından plajlara geçişin arka planındaki dinamikleri aydınlatmaktadır.

Kitap genel olarak incelendiğinde, her bölümde Deniz Hamamlarının tanımı, yapısı, kapsamı, kullanım amaçları ve toplumlar üzerindeki etkisi gibi ana temaların ele alındığı görülmektedir. Ancak, bu unsurların tekrarına sıkça yer verilmesi, okuyucu açısından tekrara düşme riskini yaratabilmektedir. Kitap, çeşitli alt başlıklarla zenginleştirilmiş içeriğiyle dikkat çekmektedir. Ayrıca, görsel materyallerin her bölümde yer alması, okuyucuda merak uyandırmış ve araştırma isteği oluşturmuştur. Kitapta, konu başlıklarının sırasının, Deniz

Hamamları'nın doğasından epistemolojisine, tarihsel stratejilerinden değerlendirilmesine kadar bir düzende yapılandırılması, okuyucunun metni takip etmesini kolaylaştıracaktır. Bu tür bir sıralama, konunun bilgi aşamasından eğitici aşamaya geçişinde, bölümler arasındaki geçişlerin aşamalı ve bütünlük sağlayıcı olmasına katkıda bulunacaktır. Bu düzenin, kitabın eğitimsel yönünü güçlendirerek, okuyucuya daha etkin bir öğrenme deneyimi sunacağı düşünülmektedir. Deniz Hamamları, kent tarihi, toplum psikolojisi ve kent sosyolojisi gibi disiplinlerde yenilikçi bir bakış açısı sunmaktadır. Teorik bilgilerin yanı sıra, farklı toplumlardaki tarihi araştırmalar ve etkinliklere dair örnekler veren kitap, toplum psikolojisi ve sosyolojisi öğretiminde farkındalık kazandıran önemli bir kaynak olarak işlev görmektedir. Bu yönüyle kitap, yerel, ulusal ve küresel boyuttaki tarihi sosyobilimsel konulara dair teorik ve pratik bilgi sağlayarak, araştırmalar için rehberlik edebilecek bir kaynaktır. Kitabın amacı, kapsamı ve alana katkıları, yazar tarafından önsöz bölümünde ve arka kapakta belirtilmiştir. Bu eser, Osmanlı toplumunun ve farklı kentlerin sosyal yaşamına dair önemli bir kesiti yansıttığı için, literatüre değerli bir katkı sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

Harvey, D. (1989). *The Urban Experience*.

Lefebvre, H. (1991). *The Production of Space*.

Tilly, C. (1992). *Coercion, Capital, and European States, AD 990-1992*